

LIETUVOS RESPUBLIKOS GENERALINIO PROKURORO
Į S A K Y M A S

DĖL REKOMENDACIJŲ DĖL FINANSŲ TYRIMO TVIRTINIMO

2013 m. kovo 19 d. Nr. I-73

Vilnius

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo (Žin., 1994, Nr. [81-1514](#); 2003, Nr. [42-1919](#); 2008, Nr. [81-3190](#); 2011, Nr. [91-4333](#)) 14 straipsnio 1 dalimi, 16 straipsnio 2 dalimi:

1. T v i r t i n u pridedamas Rekomendacijas dėl finansų tyrimo (toliau – Rekomendacijos).

2. P a v e d u Generalinės prokuratūros Dokumentų valdymo ir asmenų aptarnavimo skyriui paskelbti šį įsakymą ir Rekomendacijas „Valstybės žiniose“, o Komunikacijos skyriui – prokuratūros interneto svetainėje.

GENERALINIS PROKURORAS

DARIUS VALYS

SUDERINTA

Valstybinės mokesčių inspekcijos prie
Lietuvos Respublikos finansų ministerijos
2013-03-01 raštu Nr. (29.2-31-3)-R-1908

SUDERINTA

Lietuvos teismo ekspertizės centro
2013-02-27 raštu Nr. S-235

PATVIRTINTA

Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro
2013 m. kovo 19 d. įsakymu Nr. I-73

REKOMENDACIJOS DĖL FINANSŲ TYRIMO

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Finansų tyrimas – tai informacijos apie asmeniui ir su juo susijusiems fiziniams ir juridiniams asmenims nuosavybės teise priklausančią bet kokio pavidalo turtą, sandorius ir finansines operacijas rinkimo procesas, siekiant surasti galimai nusikalstamu ar kitokiu neteisėtu būdu įgytą turtą arba jo vertę atitinkantį turtą galimam šio turto konfiskavimui ar išplėstiniam turto konfiskavimui arba galimam civiliniam ieškiniui užtikrinti, taip pat surinkti kitą tyrimui svarbią informaciją, susijusią su turto sandoriais ir finansinėmis operacijomis.

2. Siekiant užtikrinti galimą turto konfiskavimą, išplėstinį turto konfiskavimą ar civilinį ieškinį, finansų tyrimas turėtų būti atliekamas tiriant visus nusikaltimus, susijusius su galima nusikalstama turtine nauda, tiesiogiai ar netiesiogiai gauta iš nusikalstamos veikos.

3. Nusikalstama turtinė nauda gali būti ne tik kaip bet kokio pavidalo turto įgijimas, bet ir kaip turtinės prievolės išvengimas ar jos panaikinimas (išlaidų sutaupymas).

4. Atsižvelgiant į tai, kad atliekamas finansų tyrimas reikalauja papildomų ikiteisminio tyrimo pareigūnų darbo laiko sąnaudų, atliekant ikiteisminius tyrimus, kuriuose nusikalstama turtinė nauda neviršija 5000 Lt, gali būti apsiribojama tik atskirais tyrimo veiksmais, siekiant surasti turtą galimam turto konfiskavimui ar civiliniam ieškiniui užtikrinti.

5. Finansų tyrimas taip pat turėtų būti pradedamas:

5.1. esant duomenų, kad asmuo, neturintis jokių oficialių pajamų arba turintis neproporcingai mažas pajamas, pirkto, dovanojo ar kitaip perleido didesnės nei 500 minimalių

gyvenimo lygių (toliau – MGL) vertės nekilnojamąjį (kilnojamąjį) turtą, akcijas, statė nekilnojamąjį turtą ir pan., teikė paskolas fiziniams ar juridiniams asmenims, išleido dideles pinigų sumas pragyvenimui ar pramogoms (kelionėms ir kt.) ir pan.;

5.2. esant duomenų, kad asmens patirtos išlaidos buvo daugiau nei 500 MGL didesnės už jo gaunamas oficialias pajamas, kai asmuo, neturintis tiek teisėtai įgytų pajamų (atlyginimas, pardavus nekilnojamąjį (kilnojamąjį) turtą gautos pajamos, dividendai, įplaukos už vykdomą veiklą ir kt.) pirkto, dovanojo ar kitaip perleido nekilnojamąjį (kilnojamąjį) turtą, akcijas, statė nekilnojamąjį turtą ir pan., teikė paskolas fiziniams ar juridiniams asmenims, išleido dideles pinigų sumas pragyvenimui ar pramogoms (kelionėms ir kt.) ir pan.;

5.3. kai kratos ar kitos procesinės prievartos priemonės metu rasti ar paimti pinigai, kurių vertė daugiau nei 500 MGL ir kurie negalėjo būti įgyti teisėtais būdais;

5.4. esant duomenų, kad asmuo gavo 500 MGL ar daugiau pajamų, kurios įstatymų nustatyta tvarka nėra deklaruotos.

6. Procesinių ar kitų veiksmų parinkimas bei jų apimtis priklauso nuo to, kokiam tyrimui (ikiteisminio tyrimo, kriminalinės žvalgybos ar kitame) pradėtas ir atliekamas finansų tyrimas ir koks finansų tyrimo pagrindas.

7. Pareigūnui paliekama teisė pačiam spręsti, kokią ir kokios apimties informaciją būtina surinkti atliekant finansų tyrimą, tačiau atsižvelgiant į tai, kad finansų tyrimas dažniausiai atliekamas lygiagrečiai su ikiteisminiu tyrimu, Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekse (toliau – BPK) apibrėžtų proceso veiksmų tikslingumą nustato ir tyrimui vadovaujantis prokuroras. Procesinių ar kitų veiksmų parinkimas bei jų apimtis priklauso ir nuo Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 72, 72³ str. nurodyto turto apimties.

8. Tyrimo metu nustatčius, kad asmens turtas galimai yra gautas nusikalstamu būdu ir su nusikalstamu būdu įgytu turtu buvo vykdomos šio turto teisinės padėties keitimo operacijos, ikiteisminis tyrimas pradedamas pagal BK 216 str. (Nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimas) ir taikomos procesinės prievartos priemonės, siekiant užtikrinti civilinį ieškinį ir turto konfiskavimą ar išplėstinį turto konfiskavimą.

9. Nesurinkus duomenų apie turto nusikalstamą kilmę, bet nustatčius, kad asmens turtas, viršijantis 500 MGL, yra neproporcingas jo teisėtoms pajamoms, sprendžiamas klausimas dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo, įtarimų pareiškimo pagal BK 189¹ str. (Neteisėtas praturtėjimas) ir procesinių prievartos priemonių taikymo, siekiant užtikrinti turto konfiskavimą ar išplėstinį turto konfiskavimą.

10. Vertinant, ar asmens veikoje yra neteisėto praturtėjimo požymių, atskaitos tašku laikoma BK 189¹ str. įsigaliojimo data – 2010-12-11. Asmuo baudžiamojon atsakomybėn už neteisėtą praturtėjimą traukiamas tuo atveju, jei jis po 2010-12-11 nuosavybės teise turėjo didesnės negu 500 MGL vertės turtą, žinodamas arba turėdamas ir galėdamas žinoti, kad tas turtas negalėjo būti įgytas teisėtomis pajamomis.

II. FINANSŲ TYRIMAS NEPRADĖJUS IKITEISMINIO TYRIMO

11. Siekiant atskleisti labai sunkius, sunkius ar apysunkius nusikaltimus, numatytus Kriminalinės žvalgybos įstatymo (Žin., 2012, Nr. [122-6093](#)) (toliau – KŽĮ) 8 str. 1 d. 1 p., susijusius su galima nusikalstama turtine nauda, kriminalinės žvalgybos tyrimo metu turi būti atliekamas ir finansų tyrimas. Turto, susijusio su nusikalstamų veikų padarymu, paieška yra vienas iš Kriminalinės žvalgybos uždavinių (KŽĮ 4 str. 5 p.).

12. Kriminalinės žvalgybos tyrimo metu informacijos rinkimo būdai pasirenkami vadovaujantis KŽĮ nuostatomis ir kitais kriminalinės žvalgybos veiklą reglamentuojančiais teisės aktais.

13. Kriminalinės žvalgybos tyrimo metu duomenys apie finansines operacijas gali būti gaunami laikantis KŽĮ 6 str. 3 d. 1 p. nuostatų tik gavus teismo sankciją šio įstatymo 9 str. nustatyta tvarka.

14. Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (toliau – FNTT), vadovaudamasi Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo (Žin., 1997, Nr. [64-1502](#); 2008, Nr. [10-335](#)) nuostatomis, taip pat renka ir registruoja informaciją apie įtartinas ar neįprastas finansines operacijas arba sandorius ir Vyriausybės nustatyta tvarka teikia šią informaciją teisėsaugos ir kitoms valstybės institucijoms.

15. Jei skunde, pareiškime ar pranešime nepakanka duomenų priimti proceso sprendimą (pradėti ar atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą), skundas, pareiškimas ar pranešimas apie nusikalstamą veiką, vadovaujantis BPK 168 str. ir Rekomendacijų dėl ikiteisminio tyrimo pradžios ir jos registravimo tvarkos, patvirtintų Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2008-08-11 įsakymu Nr. I-110, 62 p. nuostatomis, yra tikslinamas, tačiau proceso veiksmai patikslinimo metu negali būti atliekami ilgiau kaip 10 dienų.

16. Išanalizavus ir įvertinus surinktą informaciją, įskaitant Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (toliau – VMI) pagal duomenų teikimo sutartį arba atskiru paklausimu teikiamus duomenis, ir esant pagrįstiems įtarimams, kad asmuo galimai nedeklaravo pajamų ar asmens turtas bei išlaidos neatitinka jo deklaruotų pajamų, kreipiamasi į VMI su prašymu įvertinti asmens pajamų apmokestinimą bei turto įsigijimo ir kitų išlaidų atitiktį gautoms pajamoms ir pateikti tokio vertinimo išvadas.

17. Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo (Žin., 2004, Nr. [63-2243](#)) (toliau – MAĮ) 30 str. (Bendradarbiavimas su kitomis Lietuvos Respublikos ir užsienio valstybės įstaigomis ir institucijomis) numatyta, kad mokesčių administratorius, atlikdamas savo funkcijas, bendradarbiauja su kitomis Lietuvos Respublikos valstybės, savivaldybių institucijomis ir įstaigomis, taip pat užsienio valstybių institucijomis, atlieka bendrus patikrinimus, kitas kontrolės funkcijas ir užtikrina keitimąsi informacija. Lietuvos Respublikos valstybės, savivaldybių institucijos ir įstaigos privalo teikti mokesčių administratoriui visapusišką pagalbą, taip pat pranešti apie mokesčių įstatymų pažeidimų požymių turinčias veikas, kai tai tapo žinoma minėtoms įstaigoms ir institucijoms atliekant savo funkcijas.

18. Pagal MAĮ 33 str. mokesčių administratorius (jo pareigūnas), atlikdamas jam pavestas funkcijas, turi teisę:

18.1. gauti iš asmenų, tarp jų iš kredito, mokėjimo ir elektroninių pinigų įstaigų, funkcijoms atlikti reikiamus duomenis ir dokumentų nuorašus, kompiuterinių laikmenų duomenis (kopijas) apie to arba kito asmens turtą, pajamas, išlaidas ir veiklą, naudotis savo ir kitų juridinių asmenų valdomų ar tvarkomų registru, duomenų bazių informacija;

18.2. MAĮ nustatyta tvarka patekti į mokesčių mokėtojo teritoriją, pastatus ir patalpas;

18.3. laikinai paimti iš mokesčių mokėtojo apskaitos, sandorių ir kitus mokesčių apskaičiavimo teisingumui patikrinti ir mokestiniam tyrimui atlikti reikalingus dokumentus;

18.4. duoti mokesčių mokėtojui, taip pat kitiems fiziniams ir juridiniams asmenims (kai tai susiję su mokesčių administratoriaus teisių mokesčių mokėtojo atžvilgiu įgyvendinimu) privalomus vykdyti nurodymus atvykti pas mokesčių administratorių, jei tai būtina jo funkcijoms atlikti; duoti nurodymus dėl mokesčių apskaičiavimo, deklaravimo ir mokėjimo, dėl turto bei pajamų deklaravimo bei apskaitos tvarkymo;

18.5. kai kyla pagrįstas įtarimas, kad asmens pajamos nėra apmokestintos įstatymų nustatyta tvarka ar turtas įsigytas už įstatymų nustatyta tvarka neapmokestintas lėšas, nurodyti asmenims pateikti centrinio mokesčių administratoriaus nustatyta forma ir tvarka paaiškinimus apie turto įsigijimo ir pajamų gavimo šaltinius ir juos pagrįsti (MAĮ 33 str. 1 d. 13 p.);

18.6. taikyti mokestinės prievolės įvykdymo užtikrinimo būdus;

18.7. atlikti mokestinį tyrimą;

18.8. naudotis kitomis MAĮ ir kitų teisės aktų suteiktomis teisėmis.

19. VMI bendradarbiauja su teisėsaugos institucijomis:

19.1. kai VMI savo iniciatyva atliekamų kontrolės veiksmų metu nustato, kad asmuo

disponuoja turtu, kurio vertė didesnė kaip 500 MGL, ir yra pagrindo manyti, kad asmuo negali jo įsigijimo šaltinių pagrįsti teisėtomis pajamomis, t. y. nustatomi galimos nusikalstamos veikos, numatytos BK 189¹ str., požymiai, apie tai pranešama FNTT bei derinami tolimesni institucijų veiksmai: vertinamas tikslingumas sustabdyti tikrinimo veiksmų atlikimą pagal MAĮ ir pan. Toks institucijų bendradarbiavimas turi sudaryti prielaidas tolimesnio ikiteisminio tyrimo sėkmei, pasirenkant efektyviausius reikalingų duomenų surinkimo būdus ir užkertant kelią potencialiems įtariamiesiems suplanuoti ir realizuoti gynybos versijas;

19.2. teisėsaugos institucijoms atlikus preliminarų surinktos informacijos, įskaitant VMI teikiamus duomenis, vertinimą ir analizę bei nustatčius, kad yra pagrįstų įtarimų, kad asmuo galimai nedeklaravo pajamų ar asmens turtas bei išlaidos neatitinka jo deklaruotų pajamų, gali būti kreipiamasi į VMI su prašymu įvertinti asmens pajamų apmokestinimą bei turto įsigijimo ir kitų išlaidų atitiktį gautoms pajamoms ir pateikti tokio vertinimo išvadas. VMI, iš teisėsaugos institucijų gavusi minėtą prašymą, atlieka turimų ir pateikiamų duomenų analizę ir priima sprendimą;

19.2.1. pradėti kontrolės procedūrą (mokestinį tyrimą ar patikrinimą);

19.2.2. atsisakyti pradėti kontrolės veiksmus (nenustačius rizikos) ir apie tai pranešti teisėsaugos institucijai, nurodant atsisakymo pradėti kontrolės veiksmus motyvus, ir esant pagrindui atlikti kitus mokesčių administravimo veiksmus, siekiant užtikrinti tinkamą mokestinių prievolių vykdymą;

19.3. VMI nusprendus, kad atlikti kontrolės veiksmus yra netikslinga, teisėsaugos institucijos gali pakartotinai kreiptis į VMI, nurodydamos motyvus, dėl kurių VMI sprendimas turėtų būti peržiūrėtas;

19.4. mokestinio tyrimo ar mokestinio patikrinimo metu nustatčius nusikalstamos veikos, numatytos BK 189¹ str. 1 d., 216 str. ar kitame BK straipsnyje, požymių, surinktą medžiagą perduoti prašymą pateikusiai teisėsaugos institucijai. MAĮ 33 str. 1 d. 13 p. nustatyta, kad „mokesčių administratorius, atlikdamas jam pavestas funkcijas ir esant pagrįstam įtarimui, jog asmens pajamos nėra apmokestintos įstatymų nustatyta tvarka ar turtas įsigytas už įstatymų nustatyta tvarka neapmokestintas lėšas, turi teisę nurodyti asmenims pateikti centrinio mokesčių administratoriaus nustatyta forma ir tvarka paaiškinimus apie turto įsigijimo ir pajamų gavimo šaltinius ir juos pagrįsti“;

19.5. jeigu gavusi VMI atsakymą (pranešimą) apie nustatytus nusikalstamos veikos požymius ikiteisminio tyrimo įstaiga pradeda ikiteisminį tyrimą pagal BK 189¹ str. (Neteisėtas praturtėjimas), apie tai ji privalo nedelsdama informuoti VMI bei derinti tikrinimo veiksmų stabdymo tikslingumą, specialisto išvados pateikimą ikiteisminiame tyrime ir pan. klausimus;

19.6. kai ikiteisminis tyrimas dėl veikos, numatytos BK 189¹ str., negali būti pradėtas, teisėsaugos institucija kreipiasi į VMI, pateikdama turimą informaciją mokesčių administravimo tikslais ir prašydama atlikti asmens mokestinį tyrimą arba patikrinimą. Gavęs tokią informaciją ir prašymą, mokesčių administratorius:

19.6.1. atlieka pirminę turimų ir pateikiamų duomenų analizę bei priima sprendimą dėl kontrolės procedūros (mokestinio tikrinimo ar patikrinimo) inicijavimo tikslingumo arba, atsižvelgdamas į analizės rezultatus, atsisako pradėti kontrolės veiksmus (nenustačius rizikos). Apie atsisakymo pradėti kontrolės veiksmus motyvus informuoja teisėsaugos instituciją;

19.6.2. atsižvelgdamas į pirminio vertinimo išvadas, pradeda mokestinį tyrimą arba mokestinį patikrinimą, o juos užbaigęs – apie rezultatus informuoja teisėsaugos instituciją;

19.6.3. nedelsiant (nelaukiant mokestinio tyrimo arba patikrinimo pabaigos) perduoda teisėsaugos institucijai vertinti mokestinio tyrimo ar patikrinimo metu surinktą informaciją apie paaiškėjusias naujas aplinkybes arba faktus dėl nusikalstamos veikos, numatytos BK 189¹ str.

20. Nustačius, kad turtas, gautas iš kitų asmenų neatlygintinai ar už nerealiai mažą kainą, atliekamos ir kitų asmenų kontrolės procedūros. Nustačius, kad turtas įsigytas už paskolą, gautą iš kitų fizinių asmenų, gali būti atliekamos paskolą davusių asmenų kontrolės

procedūros. Jei tokius atvejus nustato teisėsaugos institucijos, prieš perduodamos informaciją vertinti VMI, surenka iš asmenų, dalyvavusių sandoriuose, visą galimą pradinę informaciją apie sandorių sudarymo aplinkybes: jei turtas perleistas neatlygintinai už nerealiai mažą kainą, kokia yra interesų įtaka tarp sandorio šalių, jei turtas įsigytas už paskolą, apklausia asmenis, skolinusius pinigus, taip pat pateikia kitą reikšmingą informaciją, kuria remiantis gali būti vertinamas asmenų įsigyto turto pajamų šaltinių pagrįstumas.

21. Pagal MAĮ 68 str. kontrolės procedūros gali būti atliekamos tik už einamuosius ir 5 praėjusius metus, išskyrus atvejus, kai baudžiamojoje byloje dėl asmens padarytos nusikalstamos veikos būtina nustatyti padarytą žalą valstybei ir nėra pasibaigę BK numatyti apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties terminai.

22. FNTT pagal pasirašytas duomenų teikimo sutartis teikia teisėsaugos institucijoms informaciją apie pinigines operacijas ir sandorius, nurodytus Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo 17 str.

23. Ikiteisminio tyrimo pareigūnai, atlikdami finansų tyrimą, gali naudotis ir FNTT Analizės ir prevencijos valdybos Pinigų plovimo prevencijos skyriaus pagalba, kad gautų informaciją, ar šiame skyriuje buvo atlikta (atliekama) analizė apie juos dominančių asmenų atliktas (atliekamas) įtartinas ar neįprastas pinigines operacijas arba sandorius. Informacija teikiama tiesiogiai ar atsakant į paklausimus. Informacija apie kliento pinigines operacijas ir sandorius FNTT teikia vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006-06-01 nutarimu Nr. 527 „Dėl Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos disponuojamos informacijos apie kliento operacijas su pinigais teikimo Lietuvos Respublikos teisėsaugos ir kitoms valstybės institucijoms taisyklių patvirtinimo“ (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008-07-09 nutarimo Nr. 680 redakcija) (Žin., 2006, Nr. [63-2317](#); 2008, Nr. [82-3259](#); 2010, Nr. [44-2120](#)).

24. VMI pagal patvirtintas bendradarbiavimo taisykles teikia teisėsaugos institucijoms informaciją apie mokesčių mokėtojų pateiktus duomenis ir (ar) dokumentus apie pajamas, turtą, pelną ir mokesčius bei apie asmenų deklaruotas gautas, paskolintas pinigines lėšas, deklaruotą turtą ir kt.

25. Taip pat BPK 97 str. nustato pareigūno teisę reikalauti iš fizinių ir juridinių asmenų pateikti daiktus ir dokumentus, turinčius reikšmės nusikalstamai veikai tirti ir nagrinėti. Vadovaujantis BPK 168 str., nepradėjus ikiteisminio tyrimo galima iš valstybės institucijų reikalauti pateikti duomenis ar dokumentus apie asmens turto įsigijimo ir pajamų gavimo šaltinius bei jų pagrindimą.

26. FNTT direktoriaus ir VMI viršininko 2010-12-22 įsakymu Nr. V-161.V-392 įsteigtas Rizikos analizės centras (toliau – RAC), kurio prioritetinė veikla – nustatyti ir užkardyti PVM sukčiavimus, tirti juridinių asmenų vykdomas finansines operacijas, siekiant nustatyti piniginių lėšų išplovimo iš įmonių ir apmokestinamojo pelno mažinimo atvejus, taip pat įtartinas fizinių asmenų vykdomas finansines operacijas, siekiant nustatyti galimus neteisėto praturtėjimo ir pajamų slėpimo atvejus.

III. FINANSŲ TYRIMAS IKITEISMINIO TYRIMO METU

27. Ikiteisminio tyrimo metu finansų tyrimo veiksmai atliekami vadovaujantis BPK (97, 98, 116, 170¹ str. ir kt.) ir kitais baudžiamąjį procesą reglamentuojančiais teisės aktais.

28. Kaltininko pasipelnymo iš nusikalstamos veikos faktas ir dydis yra baudžiamojoje byloje įrodinėtinos aplinkybės, nes jos susijusios su baudžiamojo įstatymo (BK 72 ir 72³ str.) taikymu. BPK nenustatyta specialių, būtent turto konfiskavimui taikomų įrodinėjimo būdų, todėl minėtos aplinkybės nustatomos pagal bendrąsias įrodinėjimo taisykles (pvz., liudytojų, kaltinamojo parodymais, ekspertų išvadomis). Nusikalstamos turtinės naudos gavimą patvirtinantys įrodymai turi būti gauti įstatymo nustatyta tvarka ir teismo nuosprendyje tinkamai įvertinti.

29. Iš BK 72 str. 2–4 d. nuostatų kyla pareiga ikiteisminio tyrimo pareigūnui, prokurorui

ir teismui pagal kompetenciją imtis priemonių galimam turto konfiskavimui užtikrinti, t. y. nustatyti kaltininko pasipelnymo iš nusikalstamos veikos faktą ir dydį, surasti iš nusikalstamos veikos gautą turtą arba jo vertę atitinkantį kaltininkui ar kitiems BK 72 str. 4 d. nurodytiems asmenims priklausančią turtą ir apriboti nuosavybės teisę į jį (BPK 151 str. 1–2 d.).

30. Kai kurie teismų praktikos pavyzdžiai rodo, kad turto konfiskavimas netaikomas dėl to, kad nenustatomos reikšmingos turtinės naudos gavimą pagrindžiančios aplinkybės. Iš dalies tą lemia ir tai, kad kaltininko pasipelnymo fakto ir dydžio nustatymas baudžiamojoje byloje sukuria naują įrodinėjimo kryptį, kuri ne visada sutampa su nusikalstamos veikos sudėties požymių įrodinėjimu.

31. BPK 170¹ str. nustato, kad proceso metu prokuroras turi imtis priemonių turtui, kuris atitinka BK 72 ar 72³ str. nurodytus požymius, surasti ir jo galimam konfiskavimui užtikrinti.

32. BPK 151 str. 1 d. nustatyta, kad civiliniam ieškiniiui ar galimam turto konfiskavimui užtikrinti prokuroro nutarimu įtariamajam ar pagal įstatymus materialiai atsakingam už įtariamojo veiksmus fiziniam asmeniui arba fiziniams asmenims, kurie turi nusikalstamu būdu gautą ar įgytą turtą, gali būti skiriamas laikinas nuosavybės apribojimas. Siekiant užtikrinti galimą turto konfiskavimą ar civilinį ieškinį, prokuroro nutarimu gali būti laikinai apribota ir juridinio asmens nuosavybė.

33. Ikiteisminio tyrimo metu siekiant užtikrinti galimą civilinį ieškinį ar turto konfiskavimą, ikiteisminio tyrimo pareigūnai ir prokurorai turi imtis priemonių surasti ir paimiti tokį turtą arba apriboti nuosavybės teises.

34. Tokio turto paieška vykdoma taikant procesines prievartos priemones – kratas – įtariamojo ir jo artimųjų gyvenamosiose ir darbo vietose, kurių metu gali būti paaimami rasti gryniesi pinigai, juvelyriniai dirbiniai iš brangiųjų metalų, į kitą rastą vertingą turtą (pvz., meno kūrinius) prokuroro nutarimu gali būti apribojamos nuosavybės teisės.

35. Duomenys apie įtariamąjį faktiškai priklausančią turtą, kuris yra pas kitus asmenis ar registruotas kitų asmenų vardu, atskirais atvejais gaunami ir kontroliuojant asmenų telefoninius pokalbius, vykdamas asmenų sekimą.

36. BPK numatytų proceso veiksmų atlikimo tikslumą ir apimtį nustato ikiteisminio tyrimo pareigūnas, derindamas tai su tiesioginiu padalinio vadovu. Ikiteisminiam tyrimui vadovaujantis prokuroras, nustatęs, kad būtina atlikti tam tikrus proceso veiksmus ar gauti informaciją, duoda nurodymus ikiteisminio tyrimo pareigūnui dėl finansų tyrimo apimtį.

37. Nustačius, kad turtas perleistas apsimestiniais sandoriais ar įsigytas grindžiant fiktyviomis paskolomis, tokiam turtui, jei yra pagrindo manyti, kad jis buvo įsigytas nusikalstamos kilmės lėšomis ar galimai neteisėtai praturtėjus, apribojama nuosavybės teisė, siekiant užtikrinti jo konfiskavimą. Nenustačius turto nusikalstamos kilmės ir nesant pagrindo pradėti ikiteisminio tyrimo pagal BK 189¹ str., informacija perduodama mokesčių administratoriui priimti sprendimą dėl apmokestinimo.

38. Ikiteisminio tyrimo metu turi būti vertinami ir iš VMI pagal sudarytas duomenų teikimo sutartis arba pagal paklausimus gauti duomenys apie asmenų deklaruotą turtą ir pajamas.

39. Finansų tyrimo metu renkama informacija apie:

39.1. asmenis (asmenį, dėl kurio atliekamas finansų tyrimas ir su šiuo asmeniu susijusius kitus asmenis (šeimos narius, artimuosius giminaičius ir kt.) ir juridinius asmenis;

39.2. sandorius (sandoriai, kurių metu įgyjamas ar perleidžiamas turtas ir kuriais asmuo įgyja ar perleidžia neproporcingą jo teisėtoms pajamoms turtą kitiems asmenims (šeimos nariams, artimiesiems giminaičiams ar juridiniam asmeniui, kurio vadovas, valdymo organo narys arba dalyviai, valdantys ne mažiau kaip penkiasdešimt procentų juridinio asmens akcijų (pajaus, įnašų ir pan.), yra asmuo, jo šeimos nariai ar artimieji giminaičiai ir kt.);

39.3. asmens vardu Lietuvoje registruotą turtą, taip pat apie turtą, registruotą kitų asmenų vardu, tačiau kurį realiai valdo ir naudojasi tiriamasis, bei turtą užsienyje.

Vyriausybės 2009-03-04 nutarimu Nr. 178 „Dėl 2007-12-06 Tarybos sprendimo 2007/845/TVR dėl valstybių narių turto susigrąžinimo tarnybų bendradarbiavimo nusikalstamu būdu įgytų pajamų bei kito susijusio turto paieškos ir nustatymo srityje įgyvendinimo“ (Žin., 2009, Nr. [30-1191](#)) Lietuvos kriminalinės policijos biuras paskirtas nacionaline turto susigrąžinimo tarnyba susižinojimo ir bendradarbiavimo tarp Lietuvos Respublikos ir užsienio valstybių kompetentingų įstaigų dėl nusikalstamu būdu įgyto turto paieškos ir nustatymo funkcijai atlikti;

39.4. finansines operacijas (asmens ir su juo susijusių fizinių ir juridinių asmenų sąskaitos likučius; vykdytas operacijas su jo sąskaitoje esančiomis lėšomis; sutartis, pagal kurias buvo atidarytos sąskaitos, ir jų sąlygos; sutartis, pagal kurias atsirado skoliniai įsipareigojimai bankui, ir jų sąlygos; sutartis, pagal kurias suteiktos kitos finansinės paslaugos, ir jų sąlygos; taip pat duomenis apie asmens finansinę būklę ir turtą, veiklą, veiklos planus, skolinius įsipareigojimus kitiems asmenims ar sandorius su kitais asmenimis ir kt.). Tokiais duomenimis tiesiogiai disponuoja Lietuvos ar užsienio finansų įstaigos.

40. Susipažinti su banko kliento sąskaitos duomenimis (sąskaitos likutis, banko kliento vykdytos operacijos su jo sąskaitoje esančiomis lėšomis, sutartys, pagal kurias banko klientui buvo atidarytos sąskaitos, ir jų sąlygos, sutartys, pagal kurias atsirado banko kliento skoliniai įsipareigojimai bankui, ir jų sąlygos, sutartys, pagal kurias banko klientui buvo suteiktos kitos finansinės paslaugos, ir jų sąlygos), taip pat banko disponuojamais duomenimis apie jo kliento finansinę būklę ir turtą, veiklą, veiklos planus, skolinius įsipareigojimus kitiems asmenims ar sandorius su kitais asmenimis, prokuroras arba prokuroro pavedimu ikiteisminio tyrimo pareigūnas gali tik gavęs ikiteisminio tyrimo teisėjo sutikimą BPK 155 str. nustatyta tvarka arba atlikdami ikiteisminiam tyrimui reikalingų dokumentų poėmį BPK 147 str. nustatyta tvarka.

41. Jeigu ikiteisminio tyrimo dalyvis sutinka, kad duomenys apie jo vykdytas finansines operacijas būtų gauti ikiteisminio tyrimo byloje, tokie duomenys iš banko ar bet kurios kitos kredito įstaigos gali būti išreikalaujami ir vadovaujantis BPK 97 str.

Teisėsaugos institucijų pareigūnai, vadovaudamiesi BPK 97 str., gali gauti informaciją, ar konkretus fizinis arba juridinis asmuo yra banko ar bet kurios kitos kredito įstaigos klientas, t. y. ar tokio asmens vardu yra atidaryta sąskaita (sąskaitos), kokia jos rūšis, numeris, ar tokiam asmeniui buvo suteiktos kitos finansinės paslaugos (išnuomotas seifas, suteiktas kreditas), neatskleidžiant paslaugų sąlygų ir turinio.

42. Pareigūnas, atsižvelgdamas į finansų tyrimo pagrindą, pasirenka atliktinus proceso ir kitus veiksmus. Pirminiame tyrimo etape bene svarbiausia yra informacijos apie asmenis, sandorius ar finansines operacijas duomenų analizė. Informacija apie asmens teisėtai gautas pajamas ir patirtas išlaidas surenkama vadovaujantis BPK 89, 90, 97, 155, 168 str. ir kitais teisės aktais:

42.1. pajamos, gautos iš darbo santykių, pardavus turtą, akcijas ir pan., gavus paskolą, dovanojant, iš dividendų, įplaukos už vykdomą veiklą, kita (sąrašas nebaigtinis);

42.2. patirtos išlaidos dovanojant ar kitaip perleidžiant turtą, akcijas, statant nekilnojamąjį turtą, teikiant paskolas, investuojant į verslą, pramogaujant (kelionės, azartiniai lošimai, laisvalaikio pomėgiai, sportas, kt. pramogos ir pan.), buityje (namų ūkiui, kurui, maistui, ir pan.), kita (sąrašas nebaigtinis);

42.3. turtas (asmens ir su juo susijusių asmenų išlaidų ir pajamų balansas), kuris negalėjo būti įgytas pagal asmens teisėtus pajamas, turtas, kuriuo realiai disponuoja tiriamasis, ar turtas, registruotas statytinių vardu, tačiau realiai priklauso tiriamajam.

43. Atsižvelgiant į duomenų analizės metu nustatytas faktines aplinkybes, pasirenkami ir atliekami kiti veiksmai:

43.1. objektų (sąskaitų išsklotinės, sandorių ir kiti dokumentai) paėmimas, apžiūra, tyrimas, analizė;

43.2. asmens ir su juo susijusių kitų asmenų apklausos apie turtą, sandorius ar finansines operacijas;

43.3. užduotys atlikti objektų (turto vertinimo, įmonės ūkinės finansinės veiklos) tyrimą;

43.4. jeigu dėl asmens atliekamas ikiteisminis tyrimas ir reikalinga vertinti asmens nuosavybės teisę turimo turto ir išlaidų atitiktį teisėtai gautoms ir apmokestintoms pajamoms, nedelsiant paskiriama užduotis VMI atlikti asmens (objekto) tyrimą dėl turimo turto ir teisėtai gautų pajamų atitikties ir pateikti specialisto išvadą.

44. Skiriant užduotis VMI specialistams turi būti vadovaujamosi Rekomendacijomis dėl užduočių specialistams ir ekspertams skyrimo, patvirtintomis Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2011 m. sausio 18 d. įsakymu Nr. I-14.

45. VMI valstybės tarnautojas, gavęs iš teisėsaugos institucijos užduotį atlikti objekto tyrimą, tyrimo metu turi teisę:

45.1. gavęs prokuroro leidimą susipažinti su baudžiamosios bylos medžiaga (jos dalimi), turinčia duomenų apie tiriamą asmenį, ir gauti su objekto tyrimo dalyku susijusių specialisto išvadai parengti reikalingų dokumentų kopijas;

45.2. raštu kreiptis į teisėsaugos pareigūną dėl užduotyje atlikti objekto tyrimą pateiktų klausimų patikslinimo, kai jie neatitinka objekto tyrimo apimties ar mokesčių administratoriaus kompetencijos;

45.3. specialisto išvadoje įrašyti objekto tyrimo metu nustatytas baudžiamajai bylai nagrinėti reikšmingas aplinkybes, dėl kurių nebuvo pateikta klausimų BPK 89, 90, 180, 205, 207 str. nustatyta tvarka ir apie tai informuoti atitinkamą teisėsaugos pareigūną (specialistą);

45.4. pareikalauti iš teisėsaugos pareigūno (specialisto), kad objekto tyrimui atlikti ir specialisto išvadai parengti būtų pateikti reikalingi dokumentai;

45.5. kartu su teisėsaugos institucijos pareigūnu (specialistu) dalyvauti vykdant objekto tyrimą.

46. Finansų tyrimo metu svarbus tiesioginis, nepertraukiamas ikiteisminio tyrimo pareigūno ir VMI darbuotojo bendradarbiavimas renkant duomenis apie finansų tyrimo objektus; įvertinant gautus duomenis (informaciją) ir pasirenkant tyrimo taktiką; priimant sprendimus; paskiriant finansų tyrimo užduotis; formuluojant užduotyje klausimus, pasirenkant finansų tyrimo, objektą (-us), kryptį, ribas, apibrėžiant siekiamus tikslus; pasitelkiant VMI specialistą dalyvauti tyrimo veiksmuose. Tokiu atveju specialisto išvada gali būti įrašoma į tyrimo veiksmo protokolą ir atskira užduotis neskiriama. Koordinuojant veiksmus, siekiama pasirinkti efektyviausią tyrimo taktiką, užkirsti kelią potencialiems įtariamiesiems suplanuoti ir realizuoti gynybos versijas (pvz., parengti tariamai suteiktų paskolų sutartis).

47. VMI valstybės tarnautojas ar darbuotojas, atlikęs objekto tyrimą, privalo teisėsaugos pareigūnui pateikti specialisto išvadą. Specialisto išvada turi būti surašoma tiksliai, aiškiai, motyvuotai, objektyviai ir suprantamai. Visi specialisto išvados teiginiai turi būti argumentuoti, pagrįsti dokumentais, skaičiavimais. Specialisto išvadoje turi būti nurodomos nustatytos aplinkybės, turinčios reikšmės asmens nusikalstamai veikai tirti, pateikiami trumpi, motyvuoti atsakymai į kiekvieną užduotyje pateiktą klausimą, nurodyti galimi ūkinės finansinės veiklos pažeidimai, jų požymiai ir pasekmės, pažeistos mokesčių įstatymų bei kitų teisės aktų nuostatos.

48. Ikiteisminio tyrimo metu pareigūnas gali atlikti BPK nustatytus slapto pobūdžio veiksmus. BPK 154, 158, 159, 160 str. nustatytų procesinių prievartos priemonių taikymas yra griežtai ribojamas bei kontroliuojamas, t. y. jos gali būti taikomos tik gavus ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartį, o neatidėliotinais atvejais – teisėjo patvirtinimą apie procesinės prievartos priemonės taikymo teisėtumą griežtai nustatytu laikotarpiu bei esant faktiniam pagrindui.

49. Tikrinant versijas apie užsienio valstybėje fizinių ir juridinių asmenų turimą turtą, surašomas kreipimasis į užsienio valstybės teisėsaugos institucijas dėl teisinės pagalbos ir atliekami kiti veiksmai, kurių metu gauti duomenys padėtų teisme įrodyti, kad turtas buvo įgytas nusikalstamu ar neteisėtu būdu. Atliekami kiti būtini veiksmai. Pirminių ir tolesnių

proceso ir kitų veiksmų sąrašas nėra baigtinis. Kiekvienu konkrečiu atveju pareigūnas ir tyrimui vadovaujantis prokuroras sprendžia dėl papildomų veiksmų atlikimo tikslingumo.

IV. DUOMENŲ GAVIMAS IŠ REGISTRŲ IR KITŲ DUOMENŲ ŠALTINIŲ

50. Lietuvos Respublikos valstybės registrų įstatymas (toliau – VRĮ) nustato integralią valstybės registrų sistemą, kuri suprantama kaip susijusių valstybės registrų visuma. Šio teisės akto 3 str. išvardyti pagrindiniai registrai:

- 50.1. juridinius asmenis registruojantis registras;
- 50.2. gyventojus registruojantis registras;
- 50.3. nekilnojamąjį turtą ir teises į jį registruojantis registras;
- 50.4. objektų, kurių geografinė padėtis nesikeičia, adresus registruojantys registrai;
- 50.5. teisės aktus registruojantys registrai;
- 50.6. daiktų ir turtinių teisių įkeitimą registruojantis registras.

VRĮ 17 str. numatyta, kad duomenys pagal duomenų teikimo sutartis susijusiems registrams teikiami neatlygintinai.

51. Juridinių asmenų registro nuostatuose, patvirtintuose Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003-11-12 nutarimu Nr. 1407, nustatyta, kad Juridinių asmenų registre registruojami:

- 51.1. privatieji juridiniai asmenys;
- 51.2. registruojami ar įtraukiami viešieji juridiniai asmenys;
- 51.3. kiti teisės aktais įsteigti ar veikiantys juridiniai asmenys;
- 51.4. juridinių asmenų ir užsienio juridinių asmenų, kitų organizacijų filialai ir atstovybės;
- 51.5. juridinių asmenų metinės finansinės atskaitomybės;
- 51.6. registruojami, tvarkomi ir kiti duomenys apie juridinius asmenis.

52. Lietuvos Respublikos gyventojų registro įstatymo 9 str. nustatyta, kad šiame registre tvarkomi šie asmens duomenys: asmens kodas, vardas, pavardė, gimimo data, gyvenamoji vieta, tėvų, vaikų ir sutuoktinių duomenys, asmens tapatybės dokumento duomenys, civilinės būklės akto įrašai ir kt. Teisėtvarkos subjektams – nustatytoms funkcijoms atlikti – nurodžius konkretų asmens duomenų naudojimo tikslą, gali būti teikiami giminystės ir svainystės ryšių duomenys. Gyventojų registro tarnyba Lietuvos Respublikos piliečių bei asmenų be pilietybės ir kitų valstybių piliečių, turinčių leidimus nuolat gyventi Lietuvoje, asmens duomenis pagal sudarytas sutartis neatlygintinai teikia prokuratūrai ir ikiteisminio tyrimo įstaigoms.

53. Nekilnojamo turto registro įstatyme nustatyta, kad Nekilnojamojo turto registre registruojami nekilnojamieji daiktai. Nekilnojamojo turto registre registruojami su nekilnojamaisiais daiktais, daiktinėmis teisėmis į juos ir šių teisių suvaržymais susiję juridiniai faktai.

54. Adresų sukaupimas ir jų unikalumo užtikrinimas Adresų registre leidžia turėti tikslią informaciją, būtiną fizinių asmenų gyvenamajai vietai, juridinių asmenų buveinėms deklaruoti, nekilnojamajam turtui registruoti ar kitiems paslaugų teikimo, jų gavimo, planavimo klausimams spręsti. Duomenys Adresų registre kaupiami ne tik tekstiniu, bet ir grafiniu pavidalu – registras atsako ne tik į klausimą, ar toks objektas yra, bet ir į klausimą, kur šis objektas yra.

55. Juridinių asmenų, Nekilnojamojo turto ir Adresų registrus administruoja valstybės įmonė Registrų centras.

56. Turto arešto aktų registras – viešas valstybės registras, kuriame registruojami įstatymų nustatyta tvarka valstybės institucijų (pareigūnų) priimti turto arešto aktai. Šio registro objektai yra teismų, teisėjų, antstolių, prokurorų, VMI ir kitų valstybės institucijų bei pareigūnų turto arešto aktai, kuriais įstatymų nustatytais pagrindais ir tvarka laikinai priverstinai apribojamos teisės į Lietuvos Respublikoje esantį turtą, jį areštuojančiam. Turto arešto

aktų registro duomenų bazę tvarko Teisingumo ministerijos įgaliota institucija – Centrinė hipotekos įstaiga, kuri priima faksu, paštu siunčiamus ar asmeniškai pateikiamus turto arešto aktus, įrašo į duomenų bazę duomenis, taip pat teikia duomenis apie įregistruotus turto arešto aktus įstatymų ir nuostatų nustatyta tvarka;

57. Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos administruojamame SODROS duomenų registre kaupiami duomenys apie asmens darbo vietą, gaunamas pajamas, įmonėse dirbančius darbuotojus ir pan.

58. Valstybės įmonė REGITRA yra Lietuvos Respublikos kelių transporto priemonių registro tvarkymo įstaiga. Registro objektai yra kelių transporto priemonės, o registro tikslas – kelių transporto priemonių duomenų tvarkymas.

59. Lietuvos Respublikos jūrų laivų registre ir Lietuvos Respublikos vidaus vandenų laivų registre, kuriuos administruoja Lietuvos saugios laivybos administracija, tvarkomi duomenys apie laivus.

60. Įtariamųjų, kaltinamųjų ir nuteistųjų registras, kurį administruoja Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos. Šiame registre yra tokie sisteminiai blokai:

60.1. fizinių ir juridinių asmenų duomenys;

60.2. ikiteisminio tyrimo (iškelto baudžiamosios bylos) ir privataus kaltinimo bylų (baudžiamųjų bylų, iškeltų tik dėl nukentėjusiojo skundo) nagrinėjimo teisme duomenys;

60.3. fiziniams asmenims paskirtų kardomųjų priemonių ir juridiniams asmenims paskirtų laikinų procesinių prievartos priemonių duomenys;

60.4. priimtų sprendimų ir juos keičiančių sprendimų, išnagrinėjus baudžiamąsias bylas, duomenys;

60.5. paskirtų bausmių fiziniams asmenims vykdymo duomenys.

61. Registrų duomenys teisėsaugos institucijoms teikiami neatlygintinai, jeigu yra pasirašyta duomenų teikimo sutartis.

62. Reikšmingą finansų tyrimui informaciją taip gali suteikti:

62.1. draudimo bendrovės (gyvybės, turto) – apie sudarytas sutartis bei kas moka įmokas;

62.2. komunalinius mokesčius administruojančios bendrovės – duomenis apie asmens komunalinius mokesčius (kokia suma apmokėta ir kas mokėtojas);

62.3. paskolą suteikęs ir (ar) paskolą gavęs asmuo – duomenis apie iš fizinių ar juridinių asmenų gautas paskolas;

62.4. VMI pateiktos pajamų mokesčio ar kitos deklaracijos – duomenis apie fizinio ir juridinio asmens veiklą;

62.5. Darbo birža – duomenis apie darbo biržoje registruotus asmenis;

62.6. telekomunikacijų bendrovės, degalinės, mažmeninės prekybos centrai, taikantys nuolaidų sistemas konkrečiam asmeniui, priklausomai nuo pirkimų sumos, – apie asmens pirkimų apyvartas (sumas).

63. Pagal Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybės tarnyboje įstatymą (Žin., 1997, Nr. [67-1659](#); 2000, Nr. [18-431](#)) tam tikros asmenų grupės privalo deklaruoti privačius interesus šio įstatymo ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka, pateikdamos privačių interesų deklaraciją. Finansų tyrimui reikšminga informacija apie deklaruotas dovanas, neatlygintinai suteiktas paslaugas ar apmokėtas išlaidas ir sudarytus sandorius.

64. Pagal Lietuvos Respublikos vienkartinio gyventojų turto deklaravimo įstatymą (Žin., 2003, Nr. [123-5582](#)) nuolatiniai Lietuvos gyventojai privalėjo deklaruoti 2003 m. gruodžio 31 d. turėtą turtą:

64.1. pinigines lėšas, turimas bankuose ir kitose kredito įstaigose (ir ne bankuose), jeigu jų bendra suma viršija 50 000 litų;

64.2. pasiskolintas ir negrąžintas pinigines lėšas, jeigu jų bendra suma viršija 2000 litų;

64.3. paskolintas ir nesusigrąžintas pinigines lėšas, jeigu jų bendra suma viršija 2000

litų;

64.4. vertybinius popierius, jeigu jų bendra vertė viršija 2000 litų;

64.5. nebaigtą statyti statinį bei kitą nekilnojamąjį daiktą, kurio nuosavybės teisės nėra įregistruotos Nekilnojamojo turto registre, taip pat užsienio valstybėse esantį nekilnojamąjį daiktą, kaip jis apibrėžtas Civiliniame kodekse, arba kilnojamąjį daiktą, jeigu šios rūšies daiktui pagal Lietuvos Respublikos teisės aktus privaloma teisinė registracija;

64.6. meno kūrinius, brangakmenius, juvelyrinius dirbinius, tauriuosius metalus, kurių vieneto vertė viršija 10 000 litų;

64.7. kitą, nuolatinio Lietuvos gyventojo nuomone, vertingą turtą.

65. Lietuvos Respublikos vienkartinio gyventojų turto deklaravimo įstatymo 4 str. nustatyta, kad turto deklaraciją nuolatinis Lietuvos gyventojas mokesčio administratoriui privalėjo pateikti iki 2005 m. gegužės 1 d. ir, jeigu nuolatinis Lietuvos gyventojas šio įstatymo nustatyta tvarka turto nedeklaravo, šiuo turtu negali būti pagrindžiami kito turto įsigijimo šaltiniai.

66. MAĮ 42¹ str. nustatyta, kad nuo 2013-01-01 centrinio mokesčių administratoriaus nustatyta tvarka ir terminais vieną kartą per metus nuolatiniai Lietuvos gyventojai pateikia VMI informaciją apie sudarytus ne notarinės formos su fiziniais ar užsienio juridiniais asmenimis sandorius, pagal kuriuos iš jų per kalendorinius metus gauta lėšų grynaisiais pinigais pagal vieną sandorį arba pagal keletą su tuo pačiu asmeniu sudarytų sandorių suma viršija 50 000 Lt, jei tos pajamos nebuvo deklaruotos kitų mokesčių įstatymų nustatyta tvarka. Nepateikus nustatyta tvarka ir terminais MAĮ 42¹ str. 1 d. nustatytos informacijos, tokiais sandoriais negali būti grindžiami jo turto įsigijimo ir pajamų gavimo šaltiniai.

67. Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymas (Žin., 1996, Nr. [50-1197](#); 2003, Nr. [123-5583](#)) (toliau – GTDĮ) nustato gyventojams nuosavybės teise priklausančio turto ir turimų piniginių lėšų deklaravimą.

68. Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo (Žin., 2002, Nr. [73-3085](#)) (toliau – GPMĮ) 27 str. nustatyta, kad nuolatinis Lietuvos gyventojas, per mokestinį laikotarpį gavęs pajamų, pasibaigus mokestiniam laikotarpiui, iki kalendorinių metų, einančių po to mokestinio laikotarpio, gegužės 1 dienos privalo pateikti mokesčio administratoriui metinę pajamų mokesčio deklaraciją už praėjusį mokestinį laikotarpį ir joje deklaruoti visas praėjusio mokestinio laikotarpio pajamas ir už jas apskaičiuotą pajamų mokestį. Metinės pajamų mokesčio deklaracijos turi teisę neteikti nuolatinis Lietuvos gyventojas, kuris:

68.1. nepageidauja pasinaudoti teise iš pajamų atimti jam priklausančio metinio papildomo neapmokestinamojo pajamų dydžio ir (arba) ar kitų GPMĮ nurodytų išlaidų;

68.2. per atitinkamą mokestinį laikotarpį gavo tik su darbo santykiais arba jų esmę atitinkančiais santykiais susijusių pajamų, ir kuriam pritaikytas neapmokestinamas pajamų dydis neturi būti perskaiciuotas GPMĮ nustatyta tvarka;

68.3. gyventojas turi teisę neteikti metinės pajamų mokesčio deklaracijos ir tais atvejais, kai gauna pajamų, kurios įtrauktos į centrinio mokesčių administratoriaus nustatytą neapmokestinamųjų pajamų, kurių gavus deklaracija gali būti neteikiama, sąrašą.

69. GTDĮ 2 str. 1 d. 26 p. nurodyti gyventojai vieną kartą deklaruoja tų kalendorinių metų, kuriais jie sulaukė 18 metų arba kuriais Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ nustatyta tvarka įgijo teisę nuolat gyventi Lietuvoje (jei ši teisė įgyta vėliau negu sulaukus 18 metų), gruodžio 31 dieną turimą turtą. Deklaracija pateikiama iki kalendorinių metų, einančių po kalendorinių metų, už kuriuos deklaruojamas turimas turtas, gegužės 1 dienos. Šiuo atveju pateikiama atskaitinė gyventojo turto deklaracija. Jeigu nurodyti gyventojai neturi GTDĮ 3 str. 2 d. nurodyto turto, atskaitinę deklaraciją pateikti neprivalo, ir laikoma, kad šie gyventojai nustatyta tvarka deklaravo, kad neturi GTDĮ 3 str. 2 d. nurodyto turto.

70. Mokesčio administratorius turi teisę duoti gyventojui privalomą vykdyti nurodymą pagrįsti deklaruoto turto (išskyrus turtą, kurio įsigijimo šaltinius nuolatinis Lietuvos gyventojas jau buvo pagrindęs deklaruodamas šį turtą pagal kitus teisės aktus) įsigijimo šaltinius. Deklaruoto turto įsigijimo šaltiniai, mokesčio administratoriui pareikalavus, pagrindžiami

įstatymų reikalavimus atitinkančiais sandorius patvirtinančiais dokumentais, kitais juridinę galią turinčiais dokumentais arba trečiųjų asmenų rašytiniais patvirtinimais. Sandorius patvirtinančiuose dokumentuose, kituose juridinę galią turinčiuose dokumentuose arba trečiųjų asmenų rašytiniuose patvirtinimuose turi būti nurodyti duomenys, leidžiantys nustatyti lėšas išmokėjusio asmens tapatybę.

71. UAB „Creditinfo Lietuva“ kaupiama informacija apie juridinius asmenis: įstatinis kapitalas, nepadengti įsiskolinimai, akcijos ir akcininkai (savininkai), paskutiniai įmonės finansiniai rodikliai. Taip pat kaupiama informacija ir apie fizinių asmenų nepadengtus įsiskolinimus.

V. TURTO KONFISKAVIMO TEISINIS REGLAMENTAVIMAS

72. Konfiskavimą galima apibūdinti kaip neatlygintą nuosavybės teisės objekto nusavinimą, kai tai daroma dėl neteisėtos to turto valdytojo veiklos arba to turto panaudojimo neteisėtiems tikslams.

73. Įgyvendinant 2006 m. spalio 6 d. Tarybos pamatinį sprendimą 2006/783/TVR dėl tarpusavio pripažinimo principo taikymo nutarimams konfiskuoti (OL 2006 L 352, p. 59) 2012-06-30 priimtas įstatymas Nr. XI-2200 „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 94, 342, 344, 362, 364, 365, 365² straipsnių ir priedo pakeitimo ir papildymo ir kodekso papildymo 17³, 365³, 365⁴ straipsniais“. BPK 365⁴ str. nustatyta, kad Europos Sąjungos valstybės narės teismo priimtas ir nustatyta tvarka pripažintas sprendimas konfiskuoti vykdomas pagal Lietuvos Respublikos įstatymus, o sprendimo konfiskuoti vykdymą kontroliuoja prokuroras. Remiantis BK, turto konfiskavimas gali būti taikomas už bet kurią BK numatytą nusikalstamą veiką. BK 72 str. numatytas turto konfiskavimas yra baudžiamojo poveikio priemonė. Konfiskuotinu turtu laikomas šio kodekso uždraustos veikos įrankis, priemonė ar rezultatas. Šio kodekso uždraustos veikos rezultatu pripažįstamas tiesiogiai ar netiesiogiai iš jos gautas bet kokio pavidalo turtas. Nėra nurodymo, kad turto konfiskavimas gali būti taikomas tik tiriant nusikaltimus, kuriais buvo gauta naudos.

74. Nuo 2010-12-11 įsigaliojusios BK 72 str. nuostatos, įtvirtindamos teismų doktrinoje visuotinai pripažintą principą „iš neteisės negali kilti teisė“, BK 72 str. 2 d. praplėtė konfiskuotino turto sąvoką: „Konfiskuotinu turtu laikomas šio kodekso uždraustos veikos įrankis, priemonė ar rezultatas. Šio kodekso uždraustos veikos rezultatu pripažįstamas tiesiogiai ar netiesiogiai iš jos gautas bet kokio pavidalo turtas“ ir nurodė, kad toks turtas turi būti konfiskuojamas nepriklausomai nuo to, ar kiti asmenys, kuriems minėtas turtas perduotas, yra nuteisti už šio kodekso uždraustos veikos padarymą, ar ne.

75. BK 72 straipsnio nuostatos turi būti vertinamos kartu su BPK 94 str. 1 d. 1 p., kuriame nustatyta, kad priimant nuosprendį ar nutraukiant procesą nusikalstamos veikos įrankiai, priemonės ir nusikalstamos veikos rezultatai, atitinkantys BK 72 str. numatytus požymius, konfiskuojami. Tam tikrais atvejais ši norma teismų praktikoje aiškinama kaip leidžianti taikyti turto konfiskavimą su sąlyga, kad turtas (bet ne BK 72 str. numatytos jo skyrimo sąlygos) atitinka BK 72 straipsnio reikalavimus. Tokio teisinio reguliavimo priežastis viena – proceso pabaiga negali būti pagrindas turtui, kurio nusikalstama kilmė objektyviai nustatyta arba kuris buvo panaudotas darant nusikalstamą veiką, palikti apyvartoje. Priešingu atveju šiems asmenims būtų sudaromos prielaidos disponuoti neteisėtai įgytu turtu.

76. Kai baudžiamasis procesas nutraukiamas BPK 3 str. 1 d. 2 ir 4 p. nurodytais pagrindais, turtas, jeigu jis atitinka BK 72 str. nurodytus požymius, teismo sprendimu gali būti konfiskuojamas pagal BPK 94 straipsnio 1 d. 1 p. Tokios pat pozicijos teismų praktikoje laikomasi ir sprendžiant turto konfiskavimo klausimą, kai procesas nutraukiamas kaltininkui mirus (BPK 3 str. 1 d. 7 p.).

77. Rekomendacijų 75-76 p. aptariamais atvejais BK 72 str. taikomas tik siekiant įsitikinti, ar turtas atitinka konfiskuotino turto požymius, todėl BPK 94 str. 1 d. pagrindu taikomas turto konfiskavimas nėra baudžiamojo poveikio priemonė kaltininkui. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo

išplėstinė teisėjų kolegija nurodė, kad BPK 94 str. nenustatyta jokių savarankiškų turto konfiskavimo pagrindų. BPK 94 str. 1 d. 1 p. numatytas sprendimas dėl daiktų, kaip įrodymų, konfiskavimo gali būti priimtas tik tuo atveju, kai padaroma išvada, kad turtas turi būti konfiskuojamas BK 72 str. numatytu pagrindu (kasacinė byla Nr. 2K-7-83/2010).

78. Būtinybė taikyti turto konfiskavimą gali atsirasti ir tada, kai kaltininkui taikomos priverčiamosios medicinos priemonės. Šių priemonių taikymo procese turto konfiskavimo klausimas sprendžiamas tik tada, kai šis procesas baigiamas.

79. BPK nenumato galimybės tęsti procesą tam, kad būtų nustatyta, ar turtas atitinka BK 72 str. 2 d. įtvirtintus konfiskuotino turto požymius. BPK 94 str. 1 d. nuoroda į BK 72 ir 72³ str. reiškia ir tai, kad turto konfiskavimas ar išplėstinis turto konfiskavimas nutraukus procesą galimas tik tada, kai byloje esantys duomenys yra pakankami išvadai dėl turto atitikties konfiskuotino turto požymiams daryti. Turi būti užtikrinama, kad tokiais atvejais taikomas turto konfiskavimas nepažeistų asmens, iš kurio jis konfiskuojamas, teisės į gynybą, nekaltumo prezumpcijos ir kitų procesinių garantijų.

80. Remiantis BK 72 str., turi būti konfiskuojami nusikalstamos veikos įrankis, priemonė ar rezultatas. Nėra daroma skirtumo tarp neteisėtos priemonės *per se* ir priemonės, specialiai sukurtos ar pritaikytos nusikaltimo padarymui, bei bet kokios teisėtos priemonės.

81. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra suformavęs poziciją, kad konfiskuojant automobilį nėra svarbu, ar jame buvo įrengtos slėptuvės kontrabandos dalykui paslėpti, ar jis buvo specialiai pritaikytas, įrengtas kontrabandos dalykui gabenti, ar tokie veiksmai nebuvo atlikti, svarbus šiuo atveju yra tik vienas aspektas – be šio automobilio kaltininkas nebūtų galėjęs gabenti kontrabandos dalyko, t. y. nebūtų galėjęs padaryti nusikalstamos veikos.

82. Iš principo įstatymas nedraudžia už vieną nusikaltimą kaltinamajam baudžiamojoje byloje skirti bausmę, baudžiamojo poveikio priemonę ir papildomai taikyti civilinę atsakomybę – žalos atlyginimą. Tokia galimybė numatyta BK 42 str. 3 ir 6 d. bei BPK 109 ir 115 str.

83. Kadangi iš neteisės negali kilti teisė, pavogtas ar kitokiu neteisėtu būdu užvaldytas svetimas turtas netampa kaltininko nuosavybe ir turi būti grąžinamas savininkui. Jei nusikaltimo padarymo metu užvaldytas turtas paslepiamas, suvartojamas, parduodamas ar dėl kokių nors priežasčių dingsta, kaltininkas turi atlyginti nukentėjusiajam padarytą žalą. Patenkinus nukentėjusiojo civilinį ieškinį dėl pagrobto turto, BK 72 str. nuostatos neturėtų būti taikomos tuo atveju, jeigu kaltininkas, pardavęs arba kitaip panaudojęs pagrobtą turtą, negavo didesnės materialinės naudos, nei patenkinta civilinio ieškinio.

84. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nutartimis išaiškino, kada kaltininkas gauna materialinę naudą, t. y. tik tuo atveju, jei pagrobtą turtą pardavė didesne kaina negu pagrobto turto vertė, taip pat, kad BK 72 str. nuostatos neturėtų būti taikomos tuo atveju, jeigu kaltininkas, pardavęs ar kitaip panaudojęs pagrobtą turtą, negavo didesnės materialinės naudos, nei patenkinta civilinio ieškinio suma. Tokia situacija sunkiai įmanoma, nes naivu tikėtis, kad kaltininkas pagrobtą daiktą parduos didesne kaina, negu to turto vertė.

85. Darytina išvada, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas laikosi pozicijos, jog patenkinus civilinį ieškinį byloje, turto konfiskavimas taikomas tik tada, kai pagrobtas turtas buvo parduotas už didesnę kainą negu pagrobtojo turto vertė.

86. Tais atvejais, kai byloje civilinis ieškinys nepateikiamas, pagrobto turto pardavimas net ir už mažesnę kainą negu jo tikroji vertė yra pagrindas konfiskuoti turtą.

87. Tais atvejais, kai civilinis ieškinys dėl nusikalstama veika padarytos žalos atlyginimo nereiškiamas, tačiau kaltininkas, pardavęs ar kitaip panaudojęs iš nusikalstamos veikos gautą turtą, gauna mažesnės turtinės naudos nei jo vertė, laikoma, kad jo pasipelnymas iš nusikalstamos veikos atitinka realią užvaldyto turto vertę (rinkos vertę), o ne mažesnę vertę, kurią jis gavo realizavęs tokį turtą. Turto pardavimas mažesne kaina, kaip ir jo praradimas ar suvartojimas, negali sumažinti nusikalstamo praturtėjimo dydžio. Dėl to, vadovaujantis BK 72 str. 5 d., iš kaltininko išieškoma visa pagrobto turto vertė, o ne tik pinigų suma, kurią jis gavo pardavęs tokį turtą.

88. Jeigu nustatoma, kad kaltininkas iš nusikalstamos veikos gavo turto, kuris negrąžintas teisėtiems savininkams BPK 108 str. nustatyta tvarka arba baudžiamojoje byloje nereiškiamas civilinis ieškinys dėl tokio turto vertę atitinkančios žalos atlyginimo, vadovaujantis imperatyviu BK 72 str. 2 d. (BK 72 str. 2 d. 3 p. (BK 72 str. redakcija, galiojusi iki 2010-12-10)) reikalavimu, toks turtas turėtų būti konfiskuojamas.

VI. KITIEMS ASMENIMS PRIKLAUSANČIO TURTO KONFISKAVIMAS

89. Gali būti konfiskuojama nusikaltimu gautos pajamos, turtas ir priemonės, esantys pas trečiuosius asmenis, kurie nebuvo nei nuteisti, nei pripažinti kaltais dėl nusikaltimo padarymo ir dėl kurių netgi nebuvo pradėtas ikiteisminis tyrimas ar analogiška procedūra.

90. Remiantis BK 72 str. 4 d. (BK 72 str. redakcija, galiojusi iki 2010-12-10) kitiems fiziniams ar juridiniams asmenims perduotas turtas gali būti konfiskuojamas neatsižvelgiant į tai, ar turtą perdavęs asmuo yra patrauktas baudžiamojon atsakomybėn, jeigu šis asmuo turėjo ir galėjo žinoti, kad tas turtas gali būti panaudotas darant sunkų ar labai sunkų nusikaltimą.

91. Ketinant konfiskuoti nusikaltimo, padaryto iki 2010-12-11, priemones iš trečiųjų asmenų, būtinos dvi sąlygos: 1) kad būtų padarytas (būtų ketinama daryti) sunkus ar labai sunkus nusikaltimas ir 2) tretieji asmenys žino, turi ir gali žinoti (privalo ir gali žinoti), koku tikslu gali būti panaudotas turtas.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra nurodęs, kad nusikalstamos veikos dalykas konfiskuojamas neatsižvelgiant į tai, kam jis nuosavybės teise priklauso. Turto konfiskavimo taikymui neturi įtakos ir tai, kad nusikaltimo dalykas nuteistajam nepriklauso, nes BK 72 str. 2 d. 1 ir 2 p. (BK 72 str. redakcija, galiojusi iki 2010-12-10) nustatyta, kad teismas privalo konfiskuoti perduotus kaltininkui ar jo bendrininkui nusikalstamai veikai padaryti pinigus ar kitus materialią vertę turinčius daiktus arba darant nusikalstamą veiką panaudotus pinigus ar kitus materialią vertę turinčius daiktus.

92. Spręsdamas, ar savininkas turėjo ir galėjo žinoti, kad jo turtas bus panaudotas darant nusikaltimą, teismas įvertina turto perdavimo aplinkybes. Turėjimas ar galėjimas žinoti, kad perduotas turtas gali būti panaudotas darant sunkų ar labai sunkų nusikaltimą, pasireiškia neatsargumu (neapdairumu), todėl būtina nustatyti, ar turtą perduodantis asmuo turėjo pareigą bei realią galimybę žinoti, kad šis turtas galės būti panaudotas darant sunkų ar labai sunkų nusikaltimą. Atsižvelgiant į konkrečios bylos aplinkybes ir asmens, perdavusio turtą, neatsargumo ar neapdairumo laipsnį, toks turtas gali būti konfiskuojamas teismo nuožiūra.

93. Viena iš aplinkybių, leidžiančių teismui daryti išvadą, kad turto savininkas turėjo ir galėjo žinoti, jog jo turtas gali būti panaudotas darant sunkų ar labai sunkų nusikaltimą, yra jo turimi duomenys apie kaltininką (pvz., ankstesni teistumai, priklausymas nusikalstamai grupei).

94. Jeigu darydamas nusikalstamą veiką kaltininkas kaip įrankį ar priemonę panaudojo turtą, kuris bendrosios jungtinės nuosavybės teise priklauso ir kitam asmeniui, toks bendraturtis nelaikytinas „kitu asmeniu“ pagal BK 72 str. 3 d. 1 p. ar 4 d. (BK 72 str. redakcija, galiojusi iki 2010-12-10), todėl sprendžiant klausimą dėl turto konfiskavimo neturi reikšmės aplinkybė, ar jis suteikė turtą arba turėjo ir galėjo žinoti, kad toks turtas bus panaudotas darant nusikalstamą veiką. Žalos, atsiradusios dėl bendraturčio neteisėtų veiksmų sumažėjus bendrajai jungtinei nuosavybei, atlyginimo klausimas gali būti sprendžiamas civilinio proceso tvarka.

95. Pagal BK 72 str. 3 d. 2 p. (BK 72 str. redakcija, galiojusi iki 2010-12-10) turto konfiskavimas taikomas tada, kai kaltininkas iš nusikalstamos veikos gautą turtą perduoda kitiems asmenims. Šie asmenys netraukiami baudžiamojon atsakomybėn už nusikalstamą veiką, iš kurios jie gautą turtą įgijo, todėl prielaidos taikyti turto konfiskavimą atsiranda nustačius, kad jie žinojo arba turėjo ir galėjo žinoti apie įgyjamo turto nusikalstamą kilmę.

96. Jeigu asmuo, įgydamas iš nusikalstamos veikos gautą turtą, padaro BK 189 str. arba 189¹ str. numatytą nusikalstamą veiką, jis negali būti laikomas „kitu asmeniu“ pagal BK 72 str.

3 d. (2010-12-11 redakcija BK 72 str. 4 d.), todėl turtas iš jo gali būti konfiskuojamas pagal BK 72 str. 2 d. 3 p. (BK 72 str. redakcija, galiojusi iki 2010-12-10) arba pagal 2010-12-11 redakcijos BK 72 str. 4 d. 5 p.

97. Nereikalaujama, kad tokiems asmenims būtų žinoma konkretnė nusikalstama veika, iš kurios buvo gautas turtas, ar jos padarymo aplinkybės, pakanka nustatyti, kad jie suvokė, jog šis turtas gautas neteisėtai.

98. Nuo 2010-12-11 galiojančioje BK 72 str. redakcijoje, BK 72 str. 4 d. numatytos penkios sąlygos, kurių bent vienai esant kitam fiziniam ar juridiniam asmeniui priklausantis turtas, neatsižvelgiant į tai, ar tas asmuo nuteistas už nusikalstamos veikos padarymą, konfiskuojamas.

99. Naujos redakcijos BK 72 str. 4 d. 1 p. iš esmės atitinka ankstesnės redakcijos BK 72 str. 4 d. Kiti naujos redakcijos BK 72 str. 4 d. punktai nustato sąlygas, kurių bent vienai esant gali būti konfiskuojamas ne kaltininkui, o trečiajam asmeniui kaltininko tiesiogiai ar per kitą asmenį perleistas turtas.

100. BK 72 str. 4 d. 5 p. nustatyta konfiskavimo sąlyga, kad trečiasis asmuo, įgydamas turtą, žinojo arba turėjo ir galėjo žinoti, kad šis turtas yra nusikalstamos veikos įrankis, priemonė ar rezultatas. BK 72 str. 4 d. 2–4 p. tokio tiesioginio reikalavimo nėra, nes turto įgijimas, sudarant apsimestinį sandorį, iš kaltininko, kuris yra šeimos narys ar artimas giminaitis, ar įgijimas turto iš kaltininko jo juridinio asmens vardu, kuriame kaltininkas, jo šeimos nariai ar artimieji giminaičiai yra juridinio asmens vadovas, valdymo organo narys ar valdo ne mažiau kaip penkiasdešimt procentų juridinio asmens akcijų (pajaus, įnašų ir pan.), leidžia daryti prielaidą, kad toks trečiasis asmuo, įgydamas turtą, žinojo arba turėjo ir galėjo žinoti, kad šis turtas yra nusikalstamos veikos įrankis, priemonė ar rezultatas.

101. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2008-10-30 nutarime „Dėl daikto išreikalavimo iš sąžiningo įgijėjo“ konstatavo, kad „3.3. Konstitucija, garantuodama nuosavybės apsaugą, įtvirtina ir konstitucinę teisę įgyti nuosavybę bei garantuoja šios teisės apsaugą (Konstitucinio Teismo 2002 m. kovo 14 d. nutarimas). Pagal Konstituciją nuosavybės teisės įgijimo būdai gali būti įvairūs, tačiau jie negali prieštarauti iš Konstitucijos kylantiems reikalavimams *inter alia* teisėtumo, sąžiningumo principams. 3.4. Šiame kontekste pažymėtina, kad galima tokia situacija, kai asmuo turtą įgijo žinodamas arba turėdamas žinoti, kad tas asmuo, iš kurio toks turtas yra įgyjamas, neturi teisės to turto perleisti nuosavybėn. Toks turto įgijimas nesukuria jo įgijėjui nuosavybės teisių. Atsižvelgiant į tai pažymėtina, kad Konstitucija negina ir tokio asmens teisių, kuris turtą, savininko prarastą dėl kito asmens (kitų asmenų) padaryto nusikaltimo, įgyja tai žinodamas arba turėdamas žinoti, t. y. elgdamasis nesąžiningai, neteisėtai.“ Atsižvelgiant į tai, preziumuojama, kad toks asmuo žinojo arba turėjo ir galėjo žinoti, kad šis turtas yra nusikalstamos veikos įrankis, priemonė ar rezultatas.

102. Jeigu nuo 2010-12-11 asmuo, turėdamas nuosavybės teisę didesnės negu 500 MGL vertės turtą, žinodamas arba turėdamas ir galėdamas žinoti, kad tas turtas negalėjo būti įgytas teisėtomis pajamomis, padaro BK 189¹ str. numatytą nusikalstamą veiką, tokiam turtui kaip nusikalstamos veikos rezultatui turėtų būti taikoma BK 72 str. 2 d.

103. BK 72 str. 5 d. (BK 72 str. redakcija, galiojusi iki 2010-12-10) nustatyta, kad kai konfiskuotinas turtas yra paslėptas, suvartotas, priklauso tretiesiems asmenims ar jo negalima paimti dėl kitų priežasčių, teismas iš kaltininko, jo bendrininkų ar kitų šio straipsnio 2–4 d. (nuo 2010-12-11 galiojančios BK 72 str. redakcijos 72 str. 4 d.) nurodytų asmenų išieško konfiskuotino turto vertę atitinkančią pinigų sumą. Šia turto konfiskavimo nuostata, visų pirma, siekiama užkirsti kelią atvejams, kai kaltininkas paslėpęs, išleidęs savo reikmėms ar praradęs konfiskuotiną turtą išvengtų turto konfiskavimo taikymo.

104. Pagal baudžiamąjį įstatymą (BK 72 str. redakcija, galiojusi iki 2010-12-10) nenustačius, kad turto savininkas suteikė turtą nusikalstamai veikai daryti arba turėjo ir galėjo žinoti, kad jam priklausantis turtas bus panaudotas darant sunkų ar labai sunkų nusikaltimą (BK 72 str. 3 d. 1 p. ir 4 d.), šio turto konfiskavimas netaikomas, tačiau teismas, vadovaudamasis BK 72 str. 5 d., iš kaltininko išieško tokio turto vertę atitinkančią pinigų

sumą. Toks teisinis reguliavimas (turto vertės konfiskavimas) nesudaro prielaidų kaltininkams sąmoningai daryti nusikalstamas veikas naudojant kitiems asmenims priklausančią turtą, žinant, kad jis nebus konfiskuojamas, ir kartu ginamos turto savininkų, kurie su savo turtu elgiasi sąžiningai ir apdairiai, teisės.

105. Nuo 2010-12-11 galiojančioje BK 72 str. redakcijoje 72 str. 5 d. nebeliko sąlygos, kad turto vertės konfiskavimas gali būti taikomas tik jei turtas buvo suteiktas sunkiam ar labai sunkiam nusikaltimui daryti.

VII. IŠPLĖSTINIS TURTO KONFISKAVIMAS

106. 2005-02-24 Tarybos pamatiniame sprendime dėl su nusikaltimu susijusio turto, pajamų ir priemonių konfiskavimo (toliau – 2005 m. Pamatinis sprendimas) numatytas išplėstinis konfiskavimas. Šio 2005 m. Pamatinio sprendimo 3 str. 1 d. nurodyta, kad kiekviena valstybė narė bent jau nustato būtinas priemones, kad galėtų konfiskuoti visą arba dalį turto, priklausančio asmeniui, nuteistam už nusikaltimą.

107. Išplėstinio turto konfiskavimo (BK 72³ str.) institutas, leidžiantis konfiskuoti kaltininko turtą ne tik įrodžius jo gavimą iš konkrečios nusikalstamos veikos, bet ir tais atvejais, kai kaltininkas pripažintas padaręs apysunkį, sunkų arba labai sunkų tyčinį nusikaltimą, iš kurio jis turėjo ar galėjo turėti turtinės naudos, ir kaltininko turtas yra aiškiai neproporcingas teisėtoms tokio asmens pajamoms ir todėl akivaizdu, kad jis negalėjo būti įgytas teisėtais būdais. Šiuo atveju būtinos šios 3 sąlygos: 1) kaltininkas pripažintas padaręs apysunkį, sunkų arba labai sunkų tyčinį nusikaltimą, iš kurio jis turėjo ar galėjo turėti turtinės naudos; 2) kaltininkas turi šio kodekso uždraustos veikos padarymo metu, po jos padarymo arba per penkerius metus iki jos padarymo įgytą turtą, kurio vertė neatitinka jo teisėtų pajamų, ir šis skirtumas viršija 250 MGL dydžio sumą, arba per šiame punkte nurodytą laikotarpį kitiems asmenims yra perleidęs tokį turtą; 3) baudžiamojo proceso metu kaltininkas nepagrindžia šio turto įsigijimo teisėtumo. Taip pat įtvirtinti pagrindai, kai ši baudžiamojo poveikio priemonė gali būti taikoma kaltininko tretiesiems asmenims, kuriems perleistas jo pajamoms neproporcingas turtas.

108. Skirtingai nei BK 72 str., išplėstinio turto konfiskavimo atveju svarbus pats tokio turto buvimo faktas – nereikia įrodinėti, ar tretieji asmenys žinojo ar galėjo žinoti apie turto neteisėtumą. Taigi išplėstinis turto konfiskavimas nukreiptas į visą teisėtomis pajamomis nepagrįstą turtą ir neribojamas nei konfiskuojamo turto verte, nei tuo, kokią kaltininko nuosavybės dalį šis turtas sudaro, todėl gali pranokti ir bausmę (baudą).

109. Atsižvelgiant į BK 72³ str. 2 d. numatytas būtinas sąlygas, taikant išplėstinį turto konfiskavimą atkreiptinas dėmesys, kad išplėstinis turto konfiskavimas nukreiptas į teisėtas pajamas viršijančią turto dalį, viršijančią 250 MGL (32 500 Lt), todėl jo taikymui svarbus santykis tarp asmens turto ir pajamų, o ne pavienių daiktų įgijimo aplinkybių nustatymas.

110. Siekiant apsaugoti sąžiningai įgytos nuosavybės teises, net ir pripažinus, kad asmuo padarė turtinės naudos teikiantį nusikaltimą, ir nesant duomenų apie teisėtus jam priklausančio turto įgijimo šaltinius, kaltininkui paliekama galimybė pagrįsti turto įgijimą teisėtais būdais. Siekiant teisinio aiškumo ir proporcingumo, išplėstinio turto konfiskavimo galimybė ribojama apibrėžiant laikotarpį – tai gali būti tik turtas, įgytas per penkerius metus iki nusikalstamos veikos, jos padarymo metu arba po jos padarymo.

111. Išplėstinis turto konfiskavimas taikomas tik tokiam turtui, kuris įgytas po šio straipsnio įsigaliojimo, t. y. nuo 2010-12-11.

112. BK 72³ str. 3 d. 1–4 p. nustato sąlygas, kurių bent vienai esant kitam asmeniui perleistas ir nuosavybės teise priklausančias turtas gali būti konfiskuotas, kai šis: 1) turtas perleistas sudarius apsimestinį sandorį; 2) turtas perleistas kaltininko šeimos nariams arba artimiesiems giminaičiams; 3) turtas perleistas juridiniam asmeniui, kurio vadovas, valdymo organo narys arba dalyviai, valdantys ne mažiau kaip penkiasdešimt procentų juridinio asmens akcijų (pajaus, įnašų ir pan.), yra kaltininkas, jo šeimos nariai ar artimieji giminaičiai;

4) asmuo, kuriam perleistas turtas, arba juridiniame asmenyje vadovaujančias pareigas ėję ir teisę jam atstovauti, juridinio asmens vardu priimti sprendimus ar kontroliuoti juridinio asmens veiklą turėję asmenys žinojo arba turėjo ir galėjo žinoti, kad šis turtas įgytas nusikalstamu būdu ar neteisėtomis kaltininko lėšomis. BK 72³ str. 3 d. 1–3 p. nustatytos sąlygos, kaip ir BK 72 str. 4 d., nereikalauja, kad BK šiuose punktuose nurodyti konkretūs kiti asmenys (kaltininko šeimos nariai ar artimieji giminaičiai fiziniame ar juridiniame asmenyje), kuriems perleidžiamas turtas, žinotų, galėtų ar turėtų žinoti apie nusikalstamą turto kilmę. Atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008-10-30 nutarimo „Dėl daikto išreikalavimo iš sąžiningo įgijėjo“ 3.3 ir 3.4 p., daroma prielaida, kad toks asmuo žinojo arba turėjo ir galėjo žinoti, kad šis turtas yra neproporcingas BK 72³ str. 1 d. ir 2 d. apibrėžto kaltininko teisėtoms pajamoms ir negalėjo būti įgytas kitaip nei nusikalstamu būdu, todėl yra nusikalstamos veikos įrankis, priemonė ar rezultatas.

113. Įrodinėjimo mechanizmo skirtumai dėl trečiųjų asmenų:

113.1. BK 72³ str. 3 d. 4 p. atveju: „4) asmuo, kuriam perleistas turtas, arba juridiniame asmenyje vadovaujančias pareigas ėję ir teisę jam atstovauti, juridinio asmens vardu priimti sprendimus ar kontroliuoti juridinio asmens veiklą turėję asmenys žinojo arba turėjo ir galėjo žinoti, kad šis turtas įgytas nusikalstamu būdu ar neteisėtomis kaltininko lėšomis“ – būtina įrodyti patį žinojimo (turėjimo ir galėjimo žinoti) faktą;

113.2. BK 72³ str. 3 d. 1–3 p. atveju: „1) turtas perleistas sudarius apsimestinį sandorį; 2) turtas perleistas kaltininko šeimos nariams arba artimiesiems giminaičiams; 3) turtas perleistas juridiniam asmeniui, kurio vadovas, valdymo organo narys arba dalyviai, valdantys ne mažiau kaip penkiasdešimt procentų juridinio asmens akcijų (pajaus, įnašų ir pan.), yra kaltininkas, jo šeimos nariai ar artimieji giminaičiai;“ – būtina įrodyti, kad asmuo buvo nesažiningas, t. y. asmuo, būdamas rūpestingas ir atidus, negalėjo nežinoti turto kilmės, turėjo suvokti, kad šis turtas yra įgytas nusikalstamu būdu ar neteisėtomis kaltininko lėšomis.

114. BK 72³ str. 4 d. nurodyta, kad išplėstinis turto konfiskavimas negali būti taikomas kaltininko ar trečiųjų asmenų turtui ar jo daliai, iš kurių pagal Lietuvos Respublikos tarptautines sutartis, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – CPK), kitų įstatymų nuostatas negali būti išieškoma.

Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2005 m. spalio 27 d. įsakymu Nr. 1R-352 patvirtintoje Sprendimų vykdymo instrukcijoje (Žin., 2005, Nr. [130-4682](#); 2011, Nr. [137-6495](#)) pateikiamas turto ir lėšų, į kuriuos negalima nukreipti išieškojimo, sąrašas.

CPK 738 str. nustatyta, kada gali būti išieškoma iš laikinojo nedarbingumo socialinio draudimo pašalpų ir bedarbio pašalpos, CPK 739 str. nurodytos pinigų sumos, iš kurių išieškoti negalima.

Šioms pinigų sumoms ir turtui negali būti taikomas ir laikinas nuosavybės teisų apribojimas, siekiant užtikrinti civilinį ieškinį, galimą turto konfiskavimą ar išplėstinį turto konfiskavimą, išskyrus atvejus, jei teisė į tokias sumas, lėšas ar turtas galėjo būti įgyti nusikalstamu būdu ir dėl to atliekamas ikiteisminis tyrimas.
